

SANAT YOLUYLA DÜŞÜNME: SU ÖRNEĞİ

Doç. Ayşe BİLİR*

ÖZET

Su, tüm canlılar için yaşamsal öneme sahiptir. Aynı zamanda sanat için de vazgeçilmez bir ilham kaynağıdır. Yalnızca güzelliği ile değil, doğaya daha derin bir bakışı yansıtan mesajlar da iletmektedir.

Sanatın yaşadığımız çevreyi güzelleştirme, değiştirme ve daha yaşanabilir kılma umuduna sarılmayı temel alan bu araştırma, yaşamsal öneme sahip olan 'Su' konusunu sanat yoluyla sorgulamayı hedeflemektedir. Sanat, akıl yürütme ve hayal gücünün gelişimine katkı sağladığı gibi, 'yaparken düşünmeyi', bilgi edinmeyi, keşfetmeyi ve soru sormayı da içerir. Bir soruna çözüm getirmek yerine bazen sorunu görünür kılmak da önemlidir. Bu çalışmanın amacı da teknolojik gelişmelerin endişe verici sonuçlarından biri olan ve canlı yaşamının geleceğini tehdit eden 'su' sorunu üzerine yine suyu sanat nesnesine dönüştürerek, sanat yoluyla düşünmek, düşündürmektir. Psikoloji, Matematik, Dil ve Öğretmenlik gibi farklı disiplinlerde öğrenim görmekte olan gençlerin gönüllü katılımcı olduğu araştırmada sanatın diliyle, sanatın elemanları kullanılarak uygulamalar yapılmıştır. Uygulamaların ana teması ve ana malzemesi sudur. Suyu gündelik yaşantımızdaki işlevsel kullanımının ötesine taşımak, sanatsal bir ifade aracı olarak ele almak ve bu yolla sorunlara ilişkin farkındalık geliştirmek araştırmanın temel amaçları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Teknoloji, Su, Çevre Sorunları

*Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Ankara / TÜRKİYE, bilir.ayse@gmail.com

THINKING THROUGH ART: WATER AS AN EXAMPLE

Assoc. Prof. Ayşe BİLİR*

ABSTRACT

Water has a vital importance for all beings. It is also an essential source of inspiration in art. Not only does water catch attention due to its beauty, but it also transmits messages that reflect a deeper look into nature.

This study, which is based on the premise that art makes our environment better by changing it and making it more livable, intends to question the theme of water through art. Besides contributing to the development of reasoning and imagination, art also constitutes of “thinking while doing,” gaining knowledge, discovering and asking questions. Sometimes it is important to make the problem visible instead of offering a solution to it. That’s why the aim of this study is to use water as an object in art and to think about water, and to make others think about it, in relation to the “water” problem which is one of the disquieting results of technological advancements threatening all living beings. In this study, for which students from different disciplines such as psychology, mathematics, linguistics and education have volunteered, art’s language and elements are used in application. The main theme and material of these applications are water. Therefore, this study principally aims to take water beyond its pragmatic use in our lives as an element of artistic expression and to raise awareness towards the water problem through this.

Keywords: Art, Technology, Water, Environmental Issues

*Faculty of Fine Arts Department of Painting, Hacettepe University, Ankara/TURKEY, bilir.ayse@gmail.com

1. GİRİŞ

Çevre duyarlığının yaygınlaştırılması ile toplumsal bilinç oluşturmak, çağın sorunlarıyla baş edebilmede ve geleceğin daha yaşanabilir kılınmasında öncelikli ve önemli adımlardandır. Bu adımlardan biri de 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren teknoloji-insan-doğa ilişkisini yeniden sorgulamaya başlayarak gözlerini alışılmışın dışında yeni bir bilinçle, yeni bir bakışla doğaya çevirmiş olan sanatçılardır. Aralarında Robert Smithson, Eva Hesse, Walter De Maria, Robert Morris, Nancy Holt, Richard Serra, Michael Heizer, Christo, Richard Long, Andy Goldsworthy gibi isimlerin bulunduğu bir grup sanatçı, endüstri ve çevre sorunları üzerine dikkat çeken işler yapmışlardır.

Sanatın özgür doğası gereği doğanın figüratif görünüşleri ile yetinilmemiş, 'Arazi Sanatı', 'Yeryüzü Sanatı', Çevre Sanatı', 'Toprak Sanatı', 'Çevresel Sanat' gibi benzer kavramlarla adlandırılan yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Plastik sanatlardaki bu yaklaşımların ortak amacı geleneksel sergi, galeri, sanat yapıtı algısını değiştirmenin yanı sıra çevre sorunlarına, doğaya ilişkin bir bilinç oluşturma, insan- doğa ilişkisinin geldiği çelişkili noktaları görünür kılmaktır. 1960'lı yıllarda ABD' de başlayan ve 1970'li yıllarda Avrupada da görülen anlayış, teknolojinin dünya üzerindeki tahribatlarının giderek artmasından duyulan endişeleri içerir. Örneğin endüstrinin zarar verdiği yerleri çalışma alanı olarak seçen, bir çeşit doğa-insan uyumu konusuna dikkat çeken Robert Smithson için; "Ekonomi dünyadan soyutlandığında, doğal süreçlere kördür. Sanat, çevreciyle endüstrici arasındaki iletişimi sağlayan bir kaynağa dönüştürülebilir. Çevre bilinci ve endüstri iki ayrı çıkmaz yol gibi değil, birbirleriyle bir noktada kesişen yollar gibi düşünülmelidir. Sanat ikisi arasında gerekli diyalektik ilişkiyi sağlayabilir" (Antmen, 2009, s.259).

Doğa, çevre dendiğinde artık 18 ve 19. Yüzyıl tablolarında görülen doğal güzellikler göz önüne gelmemektedir. Teknoloji ve bilimin faydacı yaklaşımları sonucu felaketlerin artması gelecek kaygısını da beraberinde getirmektedir. Teknolojik olanaklara bağlı tüketim kültürünün doğaya zararı küresel boyutta hızla artmaktadır. Bu bağlamda Illich (2015, s.60); "1. Aşırı büyüme, 2. Endüstrileşme, 3. İnsanın, yeni çevreye uyması için aşırı ölçüde programlanmasının yaratıcı düş gücünü köreltmesi, 4. Yeni üretkenlik düzeylerinin katılımcı siyaset hakkını tehdit ediyor olması, 5. Geçerli olanın sürekli yenilenmeye zorlanması, ... 6. Yönlendirilmiş olmakla birlikte, zorunlu doyumun yol açtığı engellenme duygusu" nu çevre bilinci ve endüstrinin hala iki ayrı yol olarak devam etmekte olduğunu öne sürerek, endüstriyel gelişmenin dünyadaki tüm insanları tehdit etmeye başladığını dikkat çekici tespitleriyle ortaya koymaktadır.

Bilim ve teknolojinin tüketim ve faydacılık anlayışının sonuçları; hava kirliliği, asit yağmurları, toprağın, suyun kıtlığı/kirlenmesi, zirai ilaçlamalar, çarpık kentleşme, endüstriyel ve kimyasal atıklar, küresel ısınma, erozyon gibi doğal döngüyü ve tüm canlıların yaşam haklarını tehlikeye sokmaktadır. İnsanoğlunun doğa üzerinde kurmaya çalıştığı egemenliğin sonucunu Zerzan (2004, s.251), "İlerlemenin model aldığı bilim, doğayı tutuklayıp sorgularken, teknoloji de doğayı (ve insanlığı) zorunlu çalıştırma cezasına çarptırmıştır" diyerek yorumlamaktadır.

Dünyayı sanal ortamda sayısal verilere indirgenmiş gerçeklikler üzerinden tanımaya ve anlamlandırmaya çalışmak ise çağın diğer önemli çelişkilerindendir. Hayatı algılamayı, sözcük ve sayıların öğrenilmesine ve sanal ortamdaki verilerin kullanılmasına bağlayan eğitim sistemlerine mahkûm edilen gençlerin doğayla kopmakta olan bağları, yeniden düşünmeyi ve sorgulamayı gerekli kılmaktadır. Teknolojinin giderek daha çok üretim ve tüketime yönelttiği 21.

Yüzyıl insanı, doğaya her zamankinden farklı duyarlılıkta yeni bir bilinç ve sorumlulukla bakabilmelidir. Bu bağlamda, “Doğa bilimleriyle sosyal bilimler, gerek bireylerin, gerek kısa süreli grupların karşılıklı ilişkilerini ve çevrelerini, düşünülemez bir özgürlük ve kendini ifade ile yeniden yaratmalarına olanak tanıyan, herkese açık araçlar, hizmetler ve kuralların yaratılması için kullanılabilir” (Illich, 2015, s.46).

Çevre bilincinin geliştirilmesi ya da çevre sorunları konusunda (Erten, 2004) ağırlıklı olarak ilköğretim öğrencileri ile yapılan doğa deneyimlerinin olumlu sonuçlarının yanı sıra çevre sorunları konusunda kaygılarını gösteren araştırmalar (Özdemir, 2010) olduğu gibi üniversite düzeyinde ‘çevre olgusu’ (Yücel, Morgil, 1998), üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarını (Çabuk, Karacaoğlu, 2003) inceleyen ya da farklı branşlardaki ‘öğretmenlerin ekoloji temelli çevre eğitimi’ (Güler, 2009) ve okul öncesi ‘öğretmen adaylarının çevre bilinci’ üzerine (Erten, 2005) durum araştırmaları bulunmaktadır. Fakat çevre bilincine ilişkin bilgi ve tutumların araştırılması, çevreye karşı duyarlılığın davranışa, uygulamaya dönüşmesinin uzun zaman aldığı unutulmamalıdır. Doğadaki deneyimleri önemseyen, hayranlık ve sevinç duygusunu ekolojik okur yazarlığın tam merkezine yerleştirilmesi gerektiğini savunan Louv (2010, s.267) “Eğitimin her seviyesinde gerçekleştirilecek bir çevre tabanlı eğitim hareketi, öğrencilere, okulun hapishanenin daha hafif bir formu değil, daha büyük bir dünyanın giriş kapısı olduğunu anlatmamıza yardımcı olacaktır” der. Örneğin çevresel sanat aracılığıyla çevre eğitiminin nasıl olabileceğini araştıran Song (2012, s.797-813), sınıf dışında yapılan çevre eğitiminin doğa ile daha derin bir bağ kurulmasını ve öğrencilerin yaratıcılık, eleştirel düşünme ve sanatla ilgili kavramlar geliştirmelerine yardımcı olacağını belirtir.

Doğayla doğrudan iletişime olanak tanıyan sanat uygulamalarının ilham veren, bilimde ve sanatta yeni kapılar açacak olan yaratıcılığı tetikleyen, deneyimi zenginleştiren etkisine eğitimin her basamağında gereksinim duyulmaktadır. Çevre bilincinin geliştirilmesinde, sanat eğitiminin ve sanat uygulamalarının yaparken düşünmeyi, öğrenmeyi, bilgi edinmeyi, keşfetmeyi ve algıyı değiştirmeyi sağlayan özelliğinden yararlanılmalıdır. Bu nedenle doğa bilimleri ve sosyal bilimler, çağın önemli sorunlarının başında gelen, doğal çevrenin ve yaşam alanlarının korunması konusunda ‘özgürlük ve kendini ifade ile yeniden yaratma’ ve bireylere farkındalık kazandırmada sanatı önemli bir araç olarak değerlendirebilir. Çünkü algılama, yorumlama, sezme ve yeni bakış açıları geliştirmede sanatsal duyarlılığın ve yaratıcı sürecin rolü yadsınamaz ve sanat, akıl yürütme ve hayal gücünün gelişimine katkı sağladığı gibi, ‘yaparken düşünmeyi’, bilgi edinmeyi ve keşfetmeyi de içerir. Sanat eğitimi kuramcısı Arnheim’e (2007, s.17) göre, “Sanatların ihmal edilmesi, duyuların akademik çalışmanın her alanından yaygın bir şekilde kapı dışarı edilmesinin en somut belirtisidir.” Plastik sanatların temelini oluşturan estetik amaçlı görme, algılama ve gözle düşünebilme yetisi kazanmış bireylerin çevreye, doğaya, insana bakışları, kendilerini anlama ve anlatabilme olanakları açısından topluma ve sorunlarına çözümsel yaklaşımlarda sağlayacağı katkılar açıktır.

“Her koşulda, kötülüğün gemi aızıya aldığı bir çağda bir ıstıraplar dünyasında, olayların bizim varlığımızı teyit etmediği bir dünyada, karşı konması gereken bir dünyada yaşıyoruz. Estetik anın umut doğurduğu yer burasıdır” (Berger, 2014, s.10). Bu bağlamda sanat yapıtları aracılığı ile düşünmek ya da doğayı, çevreyi görsel estetik kaygılarla görmek sorunları algılamada ufuk açıcı yaklaşımlar doğurabilir. “Sanatçının görevi çoğunlukla yalnızca soruyu sormaktır... Aydınlatmak yerine kafa karıştıran karmaşık bir sorun sanatçı için geçerli bir sonuç olabilir”

(Brown, 2014, s.182). Bir soruna çözüm getirmek yerine bazen sorunu görünür kılmak ya da soruna ilişkin bir soru sormak bile fark etme nedeni olabilir. Bu yöntemle kişi kendi potansiyeli ölçüsünde gözlemlene, araştırma, anlama ve analiz etme deneyimini yaşayabilir. Bireysel olarak kendini ifade ederken izleyici ile de etkileşimde ve paylaşımda bulunup toplumsal iletişime katılabilir. Paylaşırken, izlerken eser üzerinde düşünür ve yeniden yaratarak kendisini geliştirebilir. Düşüncenin yanı sıra estetiği ve duyguyu da içeren bu yolla hem kendi bireysel gelişimine hem de toplumsal, sosyal gelişime katkıda bulunabilir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Sanatın dünyayı güzelleştirme, değiştirme ve daha yaşanabilir kılma umuduna sarılmayı temel alan bu araştırma, sanat yoluyla çevre sorunlarından yaşamsal öneme sahip olan su konusunda; susuzluk, su kaynaklarının azalması ve kirlenmesi, su tüketimi gibi sorunlara doğrudan çözümler önermek değil, sorunlar üzerinde farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Çünkü Devlet Su İşleri verilerine göre¹ ülkemiz su fakiri ülkeleri arasında yer almaktadır. Bu bilgi ve amaç doğrultusunda; öğrenme ve araştırma sürecinin parçası olarak, sanat yoluyla belirlenen konuya ilişkin bir dönüşüm ve bilinç uyandırmanın yanı sıra geleneksel malzemenin (tuval, fırça, boya, kâğıt vb.) dışında yeni malzeme olanaklarını tanımaları ve kendi uygulamalarında yeni ifade biçimlerini deneyimlemeleri hedeflenmektedir.

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları Hacettepe Üniversitesi öğrencilerindedir. Sanat alanı dışında, Psikoloji, Eğitim, Dil, Edebiyat, Mühendislik ve Öğretmenlik alanlarında öğrenim görmekte olan 18 lisans öğrencisinden oluşmaktadır.

2.2. Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Öğrencilerin sanat alanı dışında öğrenim görmekte olmaları nedeniyle estetik imgeler ve sanata ilişkin teknikler konusundaki endişeleri atölye ortamında temel düzeyde sanat yapıtı incelemeleri ve uygulamalar ile giderilmiştir. Çevre sorunlarını, doğa-insan-teknoloji ilişkilerini sorgulayan çağdaş sanat yapıtları slayt gösterimi ile tanıtılmıştır. Geleneksel malzemelelerin -kâğıt, kalem, boya, fırça, tuval vb. - dışında gündelik hayatta her an karşılaştığımız ya da kullanmakta olduğumuz doğa nesnelерinin estetik amaçla doğrudan kullanılabilirliği yapıtlar üzerinden incelenmiş ve çalışmalarında suyu kullanan çağdaş sanatçılardan örnekler gösterilmiştir. En temel doğal maddelerden biri olarak yaşamsal önemi olan suyun kar, buz gibi farklı hallerinin kullanılabilceği de sanatçıların yapıtları üzerinden örneklenmiştir. Katılımcılardan

¹Su varlığına göre ülkeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır:

Su Fakirliği: Yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1.000 m³'ten daha az.

Su Azlığı: Yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 2.000 m³'ten daha az.

Su Zenginliği: Yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 8.000-10.000 m³'ten daha fazla.

Türkiye su zengini bir ülke değildir. Kişi başına düşen yıllık su miktarına göre ülkemiz su azlığı yaşayan bir ülke konumundadır. Kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarı 1.519 m³ civarındadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2030 yılı için nüfusumuzun 100 milyon olacağını öngörmüştür. Bu durumda 2030 yılı için kişi başına düşen kullanılabilir su miktarının 1.120 m³/yıl civarında olacağı söylenebilir. Mevcut büyüme hızı, su tüketim alışkanlıklarının değişmesi gibi faktörlerin etkisi ile su kaynakları üzerine olabilecek baskıları tahmin etmek mümkündür. Ayrıca bütün bu tahminler mevcut kaynakların 20 yıl sonrasında hiç tahrif edilmeden aktarılması durumunda söz konusu olabilecektir. Bu sebeple Türkiye'nin gelecek nesillerine sağlıklı ve yeterli su bırakabilmesi için kaynakların çok iyi korunup, akılcı kullanılması gerekmektedir. <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>

en yakın çevreden en uzak çevreye uzanan su üzerine yapabilecekleri araştırma, düşünme, inceleme ve gözlemlerle yaşamsal deneyimlerine ilişkin düşünce ve duygu birikimlerini sanatsal ifade biçimleri ile yansıtmaları istenmiştir. Uygulamaların hem iç hem de dış mekânda gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Yaşanılan coğrafyanın iklim şartları, suyun her halini kullanmaya elverişli olmasıyla, katılımcıların suyu biçimlendirme seçeneklerinde kolaylıklar sağlamıştır.

Gerek yerleşke gerekse atölye ortamında ortaya çıkan çalışmalar fotoğraflanarak sergilenmek üzere kaydedilmiştir. Görsellerin sergi yoluyla izleyici ile buluşması araştırmanın konusu olan çevresel sorunlardan su üzerine düşünme sürecini, toplumsal düzeye taşımada ve farkındalık yaratmada önemli bir basamak olabilecektir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu araştırma sanat alanı dışında öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinden gönüllü bir grubun doğal çevrenin giderek artan hızla yok edilişi, su kaynaklarının tüketimi ve tahribatı üzerine duygu ve düşüncelerini yine suyu kullanarak gerçekleştirdikleri uygulamalar üzerinedir. Başka bir ifadeyle; suyun sanatsal bir amaçla kullanılması ya da doğa nesnesinin sanat nesnesine dönüştürebilme deneyimleri üzerinedir.

Öğrencilerin ortak noktaları daha önce sanat eğitimi almamış olmaları ve geleneksel sanat yapıtlarının dışında çağdaş sanat yapıtlarını tanımamalarıdır. Bu durum çalışmayı zorlaştırmaktadır ancak, sorunlara sanat yoluyla dikkat çekilerek duyarlık kazandırmada ve bir sorunu görünür kılabilmeye sanatın etkili gücünün sezdirilmiş olması motivasyonu da güçlendirmiştir. Başlangıçta öğrenciler tarafından suyun sanatsal ifade aracı olarak kullanılmasının zor olacağı düşünülmüş, ancak sanatçıların yapıtlarından örnekler üzerinde incelemelerle cesaretlendirilerek su sorunları konusunda herkesin sorumluluğu olduğu inancıyla düşünmeye ve uygulamaya başlamışlardır. Çalışmalar sırasında öğrencilerin kendileriyle baş başa kalarak doğaya (suya) faydacı yaklaşımdan uzaklaşarak bakmaları belirtilerek doğayla doğrudan temasın önemi vurgulanmıştır. Suya, yapacakları işlerin hem teması hem de gereci olarak bakmaları istenmiştir.

Uygulamalarda endişeleri azaltmak için öncelikle yapabileceklerine inandıkları biçimleri kullanmaları önerilmiştir. Bu nedenle ortaya çıkan işlerde çoğunlukla barış, yin-yang², sarmal gibi bilinen anonim semboller ve geometrik biçimlerden oluşan düzenlemelere başvurulduğu görülmüştür. Konu üzerinde deneme yanılma süreciyle suyun doğasına uygun araştırmalar yapılmıştır. Doğada doğal bir nesne ile çalışmanın verdiği tedirginlik ve acemilik duygusu fikir alışverişleri ve ortaklaşa yardımlaşmalarla özgürlük ve yaratıcılık duygusunu tetiklediği gözlemlenmiştir. Bu duyguların etkisiyle kendi istekleri ile birden fazla çalışma yapan öğrenciler de olmuştur.

Sanatın önemli özelliklerinden olan bireysel farklılıkların ortaya çıkarılabilmesi için öğrencilerin bireysel algılarını özgürce ifade edebilecekleri belirtilmiştir. Birim tekrarları ile uyum yakalamada birbirlerinin etkisinde kalmadan, bağımsız olarak çalışmalarını ele aldıkları ve her birinin bireysel yaklaşımlarının olduğu gözlenmiştir.

²Yin ve Yang: *Uzakdoğu felsefesine göre evrenin işleyiş biçimini karşıtlıklar ilişkisi üzerinden açıklayan bir öğretilerdir. Öğretilere göre, her şey iki kutupludur ve birbirine karşıttır. Ancak karşıt iki kutup da birbirini içerir.*

Görsel 1. "Barış"

Görsel 2. "Yin-Yang"

İçinde bulunulan toplumsal ve sosyal ortamın, ülke gündeminin, savaş, kargaşa gibi olayların neden olduğu gerginlik ve huzursuzluktan kurtulma isteğinin sonucu barış simgesinin (Görsel 1) yansıtılması olarak görülebilir. 'Yaparken düşünmeyi öğrenen sanatçılar' gibi, bu çalışma, çevrede olup bitenlere kayıtsız kalmamanın bir sonucu olarak görsel sanatlardaki gözle düşünme mantığının güzel bir örneğidir. "Düşüncelerimiz gördüklerimizi etkiler, gördüklerimiz de düşüncelerimizi" (Arnheim, 2007, s.30). çünkü algı ve düşünme birbiriyle ilgilidir. Dolayısıyla algı ve düşünme sanat ve hayat arasındaki ilişkilerde olduğu gibi bireysel ifadenin de temelini oluşturur. Bu nedenle çağın sorunlarının algılanması ve düşünceler üretilmesinde ya da sorunların görünür kılınmasında sanatın gücü yadsınamaz.

Doğanın karşıtlarıyla bir bütün olabildiği fikrine dikkat çekme isteği ile yapıldığını düşündüren Görsel 2'deki çalışmada, çapı 112cm olan bir alanda; 50 âdeti su, 50 âdeti toprak ile doldurularak 100 adet plastik kâse kullanılmıştır. Evrendeki karşıtlık ilişkisinden yararlandığı anlaşılan ve kökeni eski felsefi öğretiyeye dayanan bir yaklaşımla; doğanın sıcak-soğuk, gece-gündüz gibi birbirine zıt ama birbirini tamamlayan özelliği yansıtılmaktadır. Suyu sanatsal anlamda biçimlendirme kaygısı sonucu ortaya çıkan, doğal ve yapay (su ve toprak ile plastik) nesne kullanımıyla da karşıtlık sezdirilmiştir.

Görsel 3. "Piramit"

Görsel 4. "Sonsuzluk"

Görsel 3'te genellikle çöl iklimi, çöl sıcağı ile birlikte düşünülen Mısır Piramitlerinden esinlendiğini belirten öğrenci, kartopları ile oluşturduğu piramit görünümlü düzenlemeyle soğuk-sıcak karşıtlığından faydalanmıştır. 204 adet 5 cm'lik kartopları ile gerçekleştirilen ve "Piramit" adı verilen çalışmada, sanatta karşıt ilişkilerle yaratılan gerilimin dikkat çekici özelliği naif de olsa sezilenmektedir. Çalışma, iki farklı etkiyi, iki farklı coğrafyayı ilişkilendirerek su ve susuzluk karşıtlığı üzerine düşünmenin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Görsel 4'de, sonsuzluk simgesi karla biçimlendirilerek, yüzeyde yüksek kabartma etkisinde yapılmıştır. Doğanın sonsuz döngüsüne göndermede bulunduğu görülür.

Çalışmalarda gözlemlenen ortak özelliklerin başında birim tekrarları gelmektedir. Düz ve ters konumda basit tekrarların yanı sıra biçim, hareket, yön, boyut tekrarı kullanılarak birimin değişkenleri yoluyla ulaşılan ritmik düzenin yakalanabildiği işler ortaya çıkmıştır. Görsel 5 ve 6 da bu tekrarlarla oluşturulmuş uygulamalardandır.

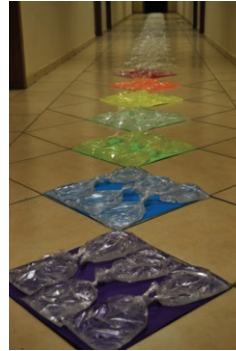

Görsel 5. "Örüntü"

Görsel 6. "İsimsiz"

Görsel 7, bir iç mekân düzenlemesidir. 20 metre uzunluğunda, 40cm genişliğinde zemin üzerinde, 150 adet plastik poşet, su ve renkli kartonlar kullanılmıştır. Yarısu dolu poşetlerin altına yerleştirilen renkli kartonlar ile bir doğa olayı olan gök kuşağı etkisi yakalanmaya çalışıldığını gösterir.

Görsel 7. "Gökkuşağı"

Görsel 8. "İsimsiz"

Görsel 8'deki iş de 189 adet plastik poşet içine doldurulan su ile yaklaşık 2 metrelik bir kare alanda oluşturulmuştur. Bir birim elemanı olarak su dolu poşetlerle farklı etkiler araştırılmıştır. İç mekân zemininde gerçekleştirilen bu düzenlemede saydamlık ve ışık etkisiyle oluşan yansımalarla göze hoş görünüm elde edilmiştir.

Görsel 9. "Doğanın Gücü"

Görsel 10. Görsel 9 dan Detay

Görsel 9, iç mekânda duvar üzerine 360 cm uzunluğunda, yarısı su ile dolu poşetler asılarak düzenlenmiştir. 45 adet plastik poşet ve su içinde 2-3 adet meşe palamudu konmuştur. Suyun içine bıraktığı meşe palamutlarının her gün suyun rengini değiştirmelerine tanık olduğunu belirten öğrenci, canlı ve su ilişkisi ile doğanın sessiz dönüşümünü izlemeyi heyecan verici bulduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda suyun yaşamdaki her şeye dokunduğunu, suyun yaşam olduğunu yeniden düşünme fırsatı bulduğunu belirtmiştir. İşin gerçekleştirilmesinde suyun dalga hareketini kullandığı görülmektedir. Biçim ve içerik açısından da tutarlı bir ilişki kurduğu söylenebilir.

Görsel 11. "İsimsiz"

Görsel 12. "Duvar"

Görsel 11'de, 23 adet ağaç gövdesi üzerine yerleştirilen kartoplarıyla, alışılmış bir görünümün, basit tekrarlarla sanatsal bir anlatıma ve eğlenceli bir oyuna dönüştürüldüğü gözlenmektedir.

Görsel 12'de, insan kişiliğini ve kişisel birikimlerini, alan bilgisinden faydalanarak çevre sorunları ile ilişkilendiren psikoloji öğrencisi, sözlü ifadesinde duvar yapma nedenini insanların yapabilecekleri ve düşünecekleri şeyler konusunda aslında bir sınır olmadığını, sınırları kendilerinin koyduklarını, ancak bu sınırları yine kendilerinin yıkabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bu düşünceden esinle kardan tuğlalarla duvar örerek yaklaşık üç metre uzunluğunda ve bir metre yüksekliğindeki "Duvar" adlı çalışmasını gerçekleştirmiştir.

Görsel 13. "İsimsiz"

Görsel 14. "İsimsiz"

Görsel 13-14'de, su tüketimine ve su kirliliğine ilişkin su içine çöpler koyarak dondurulan bir çalışma görülmektedir. Çöp olarak günlük su tüketiminde kullanılan plastik pet şişeleri ile kapakları ve ambalaj atıkları kullanılmıştır. Buz heykel etkisindeki bu çalışma estetik bir olgunluğu da sahiptir. Biyoloji öğrencisinin gerçekleştirdiği bu çalışmada öğrenci Rana sylvatica türü bir ağaç kurbağasından esinlenerek yaşamak için, yaşamsal faaliyetlerini neredeyse durma

noktasına getirebilmek için bile suya bağımlı olan bu canlıya ilişkin bilgiyi buzla yaptığı çalışmalarına transfer edebilmiştir.

Suyu biçimlendirme sürecindeki arayışlarda, bireysel farklılıkların yansıtılmasında, öğrencilerin aldıkları eğitim alanlarının katkıları açıkça gözlenmektedir. ‘Sanat için yararsız bilgi yoktur’ ifadesini doğrulayan örnekler ortaya çıkmıştır. Bu da bir alanda edinilen bilgilerin bir başka alana transfer edilebildiğinde olumlu sonuçlar verebileceğini ve asıl konuya bakışı zenginleştirceğini göstermektedir. Çünkü sanat da bilim gibi bir bilgi edinme yoludur. Ancak çalışma yöntemleri farklıdır.

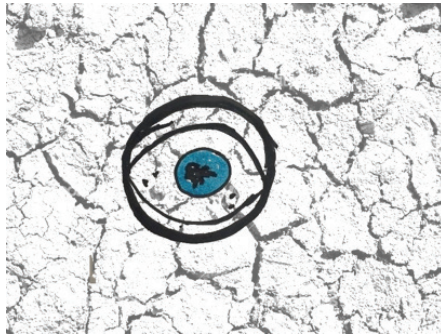
Görsel 15. "Yardım"

Görsel 16. "Yardım"

Görsel 15-16, doğanın insan eliyle kirlendiği olgusunu buzdan ve kardan ellerle ağaç üzerine ve karla örtülü toprak zemine yapılmış yerleştirmelerdir. İnsanın doğaya müdahalesi kurgusal bir düzenlemeyle yorumlanmıştır. Çalışmalar buzdan ve kardan ellerin tekrarı ile ulaşılan zengin çağrışımlara sahiptir.

Görsel 17, dijital ortamda gerçekleştirilen bir animasyon çalışmasıdır. Çevre sorunlarını duygusal olarak insanlara yansıtmayı amaçladığını düşündürür. Arka planda susuzluktan yarılmış toprak görünümü üzerine çizimle müdahale ederek geleceğe ilişkin su kaynaklarının yok olmasına dikkat çekmektedir. Eleştirel ve yaratıcı yaklaşımı ile gereken önlemler alınmazsa insanlığı gözyaşı ve sıkıntılı günlerin beklediğini ağlayan bir göz çizimi ile çözümlediği görülmektedir.

Görsel 17. "Gelecek", Animasyon

Görsel 18. "Yaşam", Animasyon

SONUÇ

Gündelik hayatın akışında nesnelere faydacılığının dışında bakmak ve görmek kolayca yapılan şeyler değildir. Özellikle sanat alanı dışından lisans düzeyinde katılımcılarla “su” konusuna yoğunlaşarak sorgulayabilmek; suyun işlevinde, anlamında ve bağlamında değişiklikler yaparak yeni anlamlandırmalara ve düşüncelere yol açacak ve sanatla hayat arasındaki ilişkileri görünür kılabilecek uygulamaların gerçekleştirilmesi bu süreci zorlu olduğu kadar anlamlı ve olumlu da kılmıştır.

Plastik sanatlar dersi kapsamında gerçekleştirilen sanatsal uygulamalar, öğrencilerin estetik amaçlı görme ve düşünme süreçlerini gözlemlene olanağı sunmuştur. Atölye ortamında hazırlık süreci sonunda gerçekleştirilen çalışmalar ile öğrencilerin belirlenen sürede, sanatsal bilgi ve deneyimlerini sanat uygulamaları aracılığıyla başarıyla yansıtabildikleri görülmüştür.

Araştırmada suyun gündelik işlevsel kullanımının dışında sanatsal bir ifade aracı ve nesnesi olarak kullanılması sürecinde ve sonucunda;

1. Sanatın temel ilkelerinin (birim tekrarları, ritim, biçim, hareket, armoni vb.) geleneksel malzemenin ve geleneksel sanat anlayışının dışına çıktığında da kullanılabilirdiği ve yaparken düşünme, keşfetme ve bilgi edinme sürecinin deneyimlendiği,

2. Suyun biçimlendirilmesinde karşılaşılan sorunların plastik poşet ya da kâseler vb. yanı sıra kar ve buz hallerinin de kullanılarak pratik yaklaşımlarla çözümlenebildiği,

3. Çoğunlukla medyanın da empoze ettiği anonim semboller kullanma eğiliminin yaygın olduğu ancak hazır, anonim biçimlerin kullanılmasına karşın yaşanan deneyimlerin bireysel farklılıkları ortaya çıkardığı,

4. Suyun işlevselliğinin dışında sanatsal kaygılarla ele alınmasıyla soyut düşünme yetisinin harekete geçirilebildiği gibi yaratıcı ve estetik kazanımlara da ulaşıldığı,

5. İşlerin açık ya da kapalı mekânda uygulanmasının belirtilmesine karşın teknolojik olanakları kullanma alışkanlığı nedeniyle dijital ortamda (animasyon) çalışmayı tercih eden katılımcıların olduğu,

6. Kendi eğitim alanlarından edindikleri bilgi birikimlerini de sanat alanına transfer edebildikleri,

7. Bir çalışma yapmaları istenmesine karşın, bir kısmının bir çalışma ile yetinmediği, doğa ile doğrudan bağ kurma olanağı bulmanın keyfi ile sanki oyun oynarcasına ikinci, üçüncü işler yapmaya devam ettikleri,

8. Sanatsal bilgiler ile yeterli ortam ve fırsat verilen katılımcıların çevre ve su sorunlarına karşı duyarlılıklarının geliştiği gözlenmiştir.

Katılımcıların sanat alanı dışından olmaları nedeniyle karmaşık olmayan, temel düzeydeki uygulamalarla, suyu bir sanatsal ifade nesnesi olarak ele alabilmelerinin, bir düzen ve uyum arayışı içinde ulaşılan güzelliklerin, ruhsal gelişimlerine de olumlu katkılar sağlayacağı anlaşıl-

maktadır. Bu bağlamda sanat eğitimi almayan gençlere olanak tanındığında-alışık olmadıkları malzeme ve yaklaşımlarla da olsa - düşünce ve duyu birikimleri ile yaratıcı güçleri harekete geçirilerek sanat aracılığı ile sorunlar üzerinde düşünebilecekleri gözlemlenmiştir.

Yaşanabilir bir çevre için sınırlı kaynakların tüketimi ile insan-doğa arasındaki dengenin tehlikede olduğunun sezdirilmesi, görünür kılınması gelecek açısından önemli kazanımlardandır. Eğitimin her alanında bu tehlikenin endişe veren boyutlarına sanatsal uygulamalar yoluyla dikkat çekilerek farkındalık yaratılması, çevre bilincinin toplumsal düzeye taşınması açısından, gerek yerleşke gerekse atölye ortamında ortaya çıkan çalışmalar fotoğraflanarak sergilenmek üzere kaydedilmiştir. Bu bağlamda görsellerin sergi yoluyla izleyici ile buluşması araştırmanın konusu olan “su” üzerine sanat yoluyla düşünme sürecini, çevre duyarlılığını toplumsal ortama taşımada önemli bir basamak olacaktır.

KAYNAKÇA

- Antmen, A. (2009). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul: Sel Yayıncılık
- Arnhem, R. (2007). Görsel Düşünme, (Çev: R. Ögdül). İstanbul: Metis Yayınları
- Brown, A. (2014). Güncel Sanat ve Ekoloji, İstanbul: Lal Yayınları.
- Çabuk, B. ve Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt, 36, sayı 1-2
- Erten, S. (2004). Çevre Eğitimi Ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır? Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, Sayı 65/66.
- Erten, S. (2005). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarında Çevre Dostu Davranışların Araştırılması, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 28, 91-100
- Güler, T. (2009). Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerine Etkileri, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt, 34, Sayı 151
- Ivan, I. (2015). Şenlikli Toplum, (Çev: A. Kot). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- John, B. (2014). Görme Duyusu, (Çev: O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı
- Louv, R. (2010). Doğadaki Son Çocuk, (Çev: C. Temürcü). Ankara: TÜBİTAK Yayınları
- Özdemir, O. (2010), “Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelerine Yönelik Algı Ve Davranışlarına Etkisi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 27, 125-138
- Song, Y. I. K. (2012). Crossroads of public art, nature and environmental education, Environmental Education Research, <https://doi.org/10.1080/13504622.2012.670208> (Erişim tarihi: 16.07.2018)
- Yücel, A. S. ve Morgil, F. İ. (1998). Yüksek Öğretimde Çevre Olgusunun Araştırılması, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 14, 84-91
- Zerzan, J. (2004). Gelecekteki İlkel, (Çev: C. Atilla). İstanbul: Kaos Yayınları

GÖRSELLER

Bu makalede kullanılan görsellerdeki tüm fotoğraflar tarafımdan çekilmiş olup kişisel arşivimdedir.